

УДК 330.101.54

Вакалюк В.А.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту і туризму
Житомирського державного технологічного університету***Балковська В.В.***асистент кафедри менеджменту і туризму
Житомирського державного технологічного університету*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

THEORETICAL ASPECTS OF FORMING OF EFFECTIVE SYSTEM MANAGEMENT INNOVATIVE-INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF ENTERPRISE

АНОТАЦІЯ

Підприємства в Україні сьогодні все більше і більше потребують інвестиційних ресурсів. Проте досягти достатнього рівня інвестиційної привабливості доволі складно. У статті досліджено теоретичні та методологічні аспекти інноваційно-інвестиційної привабливості економіки держави у цілому та на рівні регіону і підприємства. Визначено основну мету формування системи управління інноваційно-інвестиційною привабливістю підприємства. Визначено основні завдання і функції інноваційно-інвестиційної привабливості підприємства.

Ключові слова: інновації, інвестиції, інноваційна інфраструктура, інвестиційна привабливість, інноваційно-інвестиційна привабливість.

АННОТАЦИЯ

Предприятия Украины сегодня все больше и больше нуждаются в инвестиционных ресурсах. Но достичь достаточного уровня инвестиционной привлекательности довольно сложно. В статье исследованы теоретические и методологические аспекты инновационно-инвестиционной привлекательности экономики государства в целом и на уровне региона и предприятия. Определена основная цель формирования системы управления инновационно-инвестиционной привлекательностью предприятия. Определены основные задания и функции инновационно-инвестиционной привлекательности предприятия.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, инновационная инфраструктура, инвестиционная привлекательность, инновационно-инвестиционная привлекательность.

ANNOTATION

Enterprises in Ukraine are needed all more and any more investment resources for today. However, to attain the sufficient level of investment attractiveness is difficult. In the article, the theoretical and methodological aspects of innovative-investment attractiveness of the state economy on the whole, and at the level of region and enterprise. The primary purpose of forming of control system of innovative-investment attractiveness of enterprise is certain. Basic tasks and functions of innovative-investment attractiveness of enterprise are also certain.

Keywords: innovations, investments, innovative infrastructure, investment attractiveness, innovative-investment attractiveness.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання вітчизняні підприємства все більше потребують залучення інвестиційних ресурсів ззовні. Кризові явища в країні, постійне зростання рівня інфляції, трудова міграція населення та багато інших факторів негативно впливають на формування інвестиційної привабливості як країни у цілому, так і підприємств зокрема.

Цю проблему можна розглядати з різних боків. Так, з одного боку, кожен інвестор шукає найбільш ефективно та конкурентоспроможне підприємство на ринку. З іншого боку, підприємства як учасники інвестиційного процесу зацікавлені в залученні інвестиційних ресурсів і намагаються презентувати себе в максимально вигідному світлі перед інвестором. Причому підприємство з не найкращим фінансово-економічним становищем буде більше зацікавлене в залученні інвестицій, але інвесторів, навпаки, здебільшого цікавлять успішні підприємства зі значним потенціалом. Для вирішення цієї проблеми підприємству необхідно підвищити перспективність та ефективність власної діяльності, що передбачає формування та прийняття низки управлінських рішень, які сприятимуть його ефективній роботі та здійсненню постійного контролю над реалізацією цих рішень. Такий процес і вважають управлінням інноваційно-інвестиційною привабливістю підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У період становлення ринкової економічної системи в Україні проблемам інвестиційної привабливості було присвячено низку праць вітчизняних учених-економістів. Широке коло питань, пов'язаних із державною інвестиційною політикою, визначенням сутності та ролі інвестиційної привабливості країни, регіонів, відображено в працях відомих науковців: І. Бланка, І. Вініченка, А. Гойко, А. Переседи, М. Чумаченка. В обґрунтування положень виходу національної економіки на траєкторію зростання і розвитку, розгортання із цією метою інноваційно-інвестиційної діяльності значний внесок зробили В. Александрова, Ю. Бажал, В. Геєць, В. Семіноженко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Досі ще залишаються невирішеними питання теоретичного обґрунтування та сутності інноваційно-інвестиційної привабливості, політики її сприяння та поліпшення на рівні країни, окремих регіонів та, головне, підприємства.

Мета статті полягає у дослідженні теоретичної сутності та основ управління інноваційно-інвестиційною привабливістю підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективна діяльність суб'єктів господарювання, представників малого та середнього бізнесу в перспективі забезпечення високих темпів їхнього розвитку та зростання конкурентоспроможності в ринковій економіці залежить від рівня їхньої інноваційно-інвестиційної активності та діапазону інноваційно-інвестиційної діяльності. В умовах обмеженості ресурсів та гострої конкуренції між підприємствами за одержання більш якісних і дешевших ресурсів на перший план виходить питання про створення у інвесторів уявлення про підприємство як привабливий об'єкт інвестування – формування інноваційно-інвестиційної привабливості [8, с. 121].

Під інноваційно-інвестиційною привабливістю слід розуміти здатність підприємства залучати зовнішні та внутрішні інноваційні проекти та мінімізувати ризики щодо досягнення основних цілей і мети учасників проєктів, яка зумовлюється рівнем інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства.

Визначення інноваційно-інвестиційної привабливості підприємства неможливо оцінювати відокремлено, не враховуючи при цьому рівень інноваційно-інвестиційної привабливості держави у цілому та конкретного регіону діяльності суб'єкта господарювання. Інноваційно-інвестиційна привабливість регіону має опосередкований вплив на інноваційно-інвестиційну привабливість підприємства, по-перше, тому що підприємство це відкрита система; по-друге, зовнішні фактори мають універсальний характер і відіграють для потенційних інвесторів не менш важливу роль, аніж конкретний об'єкт інвестування [5, с. 12].

Отже, чим більше регіон є інвестиційно-привабливим, тим вища вірогідність, що потенційні інвестори помітять підприємство як об'єкт вкладення інвестицій і виберуть саме його. На рівні державної та регіональної привабливості формуються зовнішні фактори, що прямо або опосередковано впливають на інвестиційну привабливість підприємства. Їх доцільно розділити на фактори макросередовища (на рівні держави) та мезосередовища (на рівні регіону). До факторів макросередовища пропонуємо віднести такі [10, с. 42]:

- політико-правові, що включають у себе політичну ситуацію в країні, чинне законодавство та основні механізми регулювання підприємницької діяльності державою. Основними нормативними документами, що регулюють інноваційно-інвестиційну діяльність в країні, є Конституція України, Закон України «Про інвестиційну діяльність» (остання редакція від 18.12.2017 № 1560-12) та Закон України «Про інноваційну діяльність» (остання редакція від 05.12.2012 № 40-15). Також нормативну

базу для здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності становлять [2, с. 123]: Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», остання редакція від 03.01.2017 № 959-12 (визначає основні засади іноземного інвестування); Декрет КМУ «Про впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності створених за участю державних підприємств», остання редакція від 05.08.2006 № 24-92 (зазначено особливості створення спільних підприємств та організація їх діяльності, в яких беруть участь суб'єкти державної власності); Указ Президента України «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії» від 15.03.2001 № 55/94 (передбачає порядок створення та організацію діяльності інвестиційних компаній); Закон України «Про режим іноземного інвестування», остання редакція від 25.06.2016 № 93/96-вр (визначає основні особливості режиму іноземного інвестування в Україні); Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок», остання редакція від 18.02.2018 № 3480-15 (регламентує особливості емісії цінних паперів);

- ринково-галузеві фактори включають у себе основні особливості функціонування галузі промисловості, в межах якої здійснює господарську діяльність підприємство, кон'юнктуру ринку, вхідні та вихідні ринкові бар'єри, монополізацію галузі тощо;

- економічні фактори, засновані на основних показниках розвитку економіки в країні. Таким чином, на інвестиційно-інноваційну діяльність будь-якого підприємства буде прямо впливати інфляція в державі, номінальний рівень якої у 2017 р., за офіційними даними Держкомстату, становив 113,7%, а станом на 1 квітня 2018 р. знаходився на рівні 104,4% [10]. Постійне зростання інфляції негативно відображається на інвестиційній привабливості держави у цілому та ускладнює залучення інвестицій у діяльність підприємств. Ще одним негативним економічним фактором, що впливає на інноваційно-інвестиційну діяльність, є постійне зниження купівельної спроможності населення. Експерти міжнародної компанії GfK у щорічному звіті з дослідження купівельної спроможності країн Центральної та Східної Європи дали Україні останнє, 42-е, місце в рейтингу [2, с. 124];

- соціально-демографічні – передбачають фактори, пов'язані зі змінами в чисельності та/або структурі населення країни, особливостями культури та традицій. Останні роки в Україні характеризуються значною трудовою міграцією працездатного населення за кордон. Така тенденція також буде негативно впливати на інвестиційну привабливість, адже чисельність кваліфікованих кадрів постійно зменшується;

- науково-технічні фактори є одними з ключових у розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності. Стрімкий розвиток науки і техніки є основним стимулом для збільшення обсягів інвестицій в інновації, адже новітні технології дають змогу мінімізувати витрати людської

праці, забезпечити більш ефективне використання сировини, підвищити прибутковість підприємства та здійснювати постійний і точний контроль над рівнем якості готової продукції на всіх етапах виробництва;

– екологічні фактори стали особливо актуальними в останні роки. Проблеми екології в Україні та світі з кожним роком усе збільшуються, саме тому для забезпечення сталого розвитку економіки постійно розробляються способи та методи контролю рівня забрудненості навколишнього середовища.

Фактори мезосередовища суттєво відрізняються від наведених вище факторів макросередовища, адже вони стосуються найближчого зовнішнього середовища, а отже, підприємство в результаті своєї ринкової активності здатне впливати на них, хоча такий вплив і не буде значним [7, с. 15]. До цих факторів раціонально віднести такі:

- насиченість ринку;
- наявність (або відсутність) субститутів;
- особливості ведення конкурентної боротьби основними конкурентами та підприємствами-лідерами на ринку;
- географічні особливості регіону;
- наявність та чисельність постачальників у регіоні.

Оцінка інноваційно-інвестиційної привабливості на розглянутих вище рівнях – це перший етап прогнозування та передбачення заходів щодо залучення інноваційно-інвестиційних ресурсів та підвищення привабливості об'єктів інвестування на всіх рівнях [4, с. 54]. Таким чином, визначення інноваційно-інвестиційної привабливості окремого підприємства (окре-

мого виробництва) як потенційного об'єкта інвестування є завершальним етапом оцінки привабливості.

Підвищення інноваційно-інвестиційної привабливості як чітко спланований елемент стратегічного розвитку підприємства повинно відбуватися у рамках такої системи (рис. 1).

Враховуючи значне посилення впливу інновацій на діяльність підприємств та їхнє економічне зростання, доцільно буде визначати інноваційно-інвестиційну привабливість підприємства як самостійну економічну категорію, яка прямо впливає на конкурентоспроможність суб'єкта господарювання на ринку. У такому разі вагомості набуває взаємозв'язок інноваційно-інвестиційної привабливості підприємства та його інноваційної інфраструктури, що включає у себе необхідний для підприємства спектр різних установ і організацій як державної, так і приватної форм власності, які забезпечують підтримку на всіх стадіях інноваційного циклу [6, с. 182]. Саме це буде визначати можливість залучення інвестиційних ресурсів в інновації підприємством, урахувавши його поточний виробничо-технологічний стан.

Отже, основною метою аналізу інноваційно-інвестиційної привабливості підприємства є залучення інвесторів, підвищення його технологічної оснащеності та посилення конкурентоспроможності підприємства на ринку. Основними завданнями визначення інноваційно-інвестиційної привабливості підприємства є такі:

- 1) визначення інноваційного розвитку та стану інноваційної інфраструктури підприємства;

Рис. 1. Система інноваційно-інвестиційного розвитку на підприємстві

2) об'єктивна оцінка інвестиційної привабливості підприємства;

3) прийняття вірних управлінських рішень щодо інноваційно-інвестиційної діяльності в майбутньому;

4) формування ефективних конкурентних переваг підприємства порівняно з конкурентами.

Виходячи зі сформованих мети та основних завдань визначення інноваційно-інвестиційної привабливості підприємства, доцільним буде також формування її базових функцій. До таких функцій ми пропонуємо віднести такі [1, с. 73; 3, с. 13]:

1) планування, що передбачає визначення чітких, обґрунтованих, раціональних, конкретних цілей та завдань, а також установа виконавців таких завдань із використанням наявних обмежених ресурсів для забезпечення інноваційно-інвестиційної привабливості в майбутньому;

2) організація – визначає ефективність запропонованої на підприємстві організаційної структури, та її раціональність і готовність для впровадження інновацій у господарську діяльність;

3) мотивація – передбачає використання стимулів та заохочень для спонукання персоналу підприємства на різних рівнях для забезпечення інноваційно-інвестиційної привабливості;

4) контроль – визначення поточного стану інноваційно-інвестиційної привабливості, вузких місць та налагодження зворотного зв'язку для усунення проблем забезпечення інноваційно-інвестиційної привабливості ще на етапі планування;

5) регулювання – передбачає прийняття вірних управлінських рішень щодо усунення або мінімізації недоліків у системі забезпечення інноваційно-інвестиційної привабливості підприємства та її подальше вдосконалення;

6) аналіз – визначення основних груп показників та проведення розрахунків, які дадуть змогу встановити поточний стан інноваційно-інвестиційної привабливості підприємства;

7) координація – забезпечує узгодженість у роботі всіх структурних складників системи інноваційно-інвестиційної привабливості підприємства та встановлення між ними зв'язків.

Обдумане та чітке виконання визначених функцій дасть змогу забезпечити ефективний і безперервний механізм управління системою

інноваційно-інвестиційної привабливості будь-якого підприємства.

Висновки. Отже, провівши дослідження сутності інноваційно-інвестиційної привабливості підприємства, можемо стверджувати, що це передусім можливість підприємства залучати зовнішні та внутрішні інвестиційні ресурси для власного інноваційного розвитку в майбутньому. Причому на формування інвестиційної привабливості будь-якого підприємства, крім його внутрішнього потенціалу, будуть впливати фактори макросередовища, до яких підприємство повинне адаптуватися, та мезосередовища, на які учасник ринку може опосередковано впливати, використовуючи різні ринкові механізми. Але для ефективного управління інноваційно-інвестиційною привабливістю підприємства важливо не лише визначити фактори впливу зовнішнього середовища, а й правильно сформулювати її основні завдання та функції. Чітке та послідовне виконання запропонованих завдань дасть змогу підприємству досягти бажаного рівня інвестиційної привабливості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк І.А. Інвестиційний менеджмент. К.: Ника-Центр: Ельга-Н, 2002. 287 с.
2. Вакалюк В.А. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні: Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 16. С. 122–126. URL: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/26.pdf>.
3. Вінченко І.І. Методологія оцінки інвестиційних процесів у регіоні Інвестиції: практика та досвід. 2008. № 8. С. 12–15.
4. Геєць В.М., Семіноженко В.П. Інноваційні перспективи України. Харків: Константа, 2006. 272 с.
5. Гречан А.П., Воронкова Т.С. Основи визначення інноваційного розвитку економіки Економіка та держава. 2006. № 8. С. 12–14.
6. Грідасов В.М., Кофонов А.І. Вдосконалення системи оцінки інвестиційної привабливості підприємства з точки зору зовнішнього інвестора Вісник Запорізького національного університету. 2010. № 3(7). С. 180–184.
7. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2003. 376 с.
8. Носова О.В. Інвестиційна привабливість підприємства. Стратегічні пріоритети. 2007. № 1. С. 120–124.
9. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Папп В. Пріоритетні напрями формування регіональної інноваційно-інвестиційної політики Економіст. 2007. № 9. С. 40–42.